

Η ανατομία τοπικής αειφορίας Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες

Τεχνική έκθεση

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Περιεχόμενα

Πρόλογος	3
1. Εισαγωγή	4
2. Το πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής	4
3. Σκοποί και στόχοι	5
4. Αρχές και υποθέσεις εργασίας	6
5. Διαδικασία και μεθοδολογία	6
6. Τα επόμενα στάδια	7
Παράρτημα I: Πρώτη γενιά των ευρωπαϊκών κοινών δεικτών	8
Παράρτημα II: Συμφωνία για την υιοθέτηση του κειμένου «Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες»	9
Παράρτημα III: Μέλη της ομάδας εργασίας	11
Παράρτημα IV: Τοπικές αρχές και οργανισμοί σχετικοί προς τις τοπικές αρχές που συνέβαλαν στην παρούσα εργασία	11

Συγγραφείς: ομάδα εργασίας για τις μετρήσεις, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της τοπικής αειφορίας, ομάδα εμπειρογνομόνων για το αστικό περιβάλλον

Εκδότης: Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος

Συμβολή της ομάδας εμπειρογνομόνων για το αστικό περιβάλλον στην εκστρατεία για τα αειφόρα αστικά κέντρα στην Ευρώπη και στην τρίτη ευρωπαϊκή διάσκεψη για τα αειφόρα αστικά κέντρα του Αννόβερου, στη Γερμανία, 9 έως 12 Φεβρουαρίου 2000

<http://www.sustainable-cities.org/indicators/>

Πρωτοβουλία της Ομάδας εμπειρογνομόνων για το αστικό περιβάλλον
Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή νωση παρέχονται από το Internet μέσω του εξυπηρετητή Europa (<http://europa.eu.int>).

Βιβλιογραφικό δελτίο υπάρχει στο τέλος του τεύχους.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000

ISBN 92-828-9417-7

© Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 2000

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Printed in Italy

ΤΥΠΩΜΕΝΟ ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΛΕΥΚΑΣΜΕΝΟ ΧΩΡΙΣ ΧΛΩΡΙΟ

Πρόλογος

Με μεγάλη χαρά σας παρουσιάζω τη νέα πρωτοβουλία παρακολούθησης της αειφορίας υπό τον τίτλο «Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες». Δύο από τα χαρακτηριστικά της πρωτοβουλίας αυτής μπορούν να θεωρηθούν ιδιαίτερα πρωτοποριακά. Το πρώτο είναι ότι εστιάζεται στους δείκτες που αντανακλούν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών θεμάτων: πράγμα που αποτελεί σημαντικό βήμα προς νέες και περισσότερο ολοκληρωμένες πρακτικές παρακολούθησης. Το δεύτερο είναι ότι για πρώτη φορά παρέχεται η δυνατότητα συλλογής, σε τοπικό επίπεδο και σε ολόκληρη την Ευρώπη, συγκρίσιμων πληροφοριών σχετικά με τις προόδους προς την κατεύθυνση της αειφορίας. Αυτό θα επιτευχθεί μόνο εφόσον μεγάλος αριθμός τοπικών αρχών υιοθετήσει την παρούσα πρωτοβουλία.

Θα έχετε ίσως υπόψη ότι η ομάδα εμπειρογνομόνων για το αστικό περιβάλλον έκανε πρόσφατα μια καινούρια αρχή. Ως εκ τούτου θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω τα μέλη της πρώτης ομάδας εργασίας της ομάδας εμπειρογνομόνων για τη σκληρή τους εργασία στο πλαίσιο της παρούσας πρωτοβουλίας, το γαλλικό Υπουργείο Περιβάλλοντος και Αστικής Ανάπτυξης που εξασφάλισε την προεδρία της ομάδας και της παρείχε την απαραίτητη τεχνική αρωγή καθώς και την Eurocities που λειτούργησε ως σύνδεσμος μεταξύ της ομάδας εργασίας και των τοπικών αρχών σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Θα επιθυμούσα επίσης να ευχαριστήσω τις πάμπολλες τοπικές αρχές που συμμετείχαν ενεργητικά στην ανάπτυξη της παρούσας πρωτοβουλίας, ελπίζοντας ότι ακόμη περισσότερες θα συμμετάσχουν στο δεύτερο στάδιο, υιοθετώντας την «πρώτη γενιά» ολοκληρωμένων δεικτών και λαμβάνοντας μέρος στην επικείμενη δοκιμαστική περίοδο. Η κύρια πρόκληση για τις τοπικές αρχές εν προκειμένω θα είναι η ανεύρεση τρόπων συνεργασίας μεταξύ τομέων και επιπέδων τόσο εντός του δήμου όσο και εντός της ευρύτερης τοπικής κοινότητας, ώστε να καταστεί δυνατή η αποδοτική αξιοποίηση των ως άνω ολοκληρωμένων δεικτών.

Μετά την πολιτική δέσμευση στη διάσκεψη του Aalborg το 1994 και τη δέσμευση για την ανάληψη δράσης κατά τη διάσκεψη της Λισσαβόνας το 1996, η έναρξη αυτής της νέας πρωτοβουλίας παρακολούθησης στη διάσκεψη του Αννόβερου αποτελεί κατά την άποψή μου ορόσημο για τις εργασίες που αποσκοπούν στην αειφορία σε τοπικό επίπεδο.

Margot Wallström

Μέλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
Επίτροπος για το περιβάλλον

Η ανάπτυξη κοινής δέσμης ευρωπαϊκών δεικτών για την παρακολούθηση της αειφορίας σε τοπικό επίπεδο υπήρξε απόρροια κοινής πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΓΔ Περιβάλλον), του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος και της ομάδας εμπειρογνομόνων για το αστικό περιβάλλον, που συγκροτήθηκε το 1991 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η παρούσα πρωτοβουλία αποσκοπεί στην ενθάρρυνση των τοπικών κοινοτήτων στην Ευρώπη, ώστε αυτές να χρησιμοποιούν κοινούς δείκτες μέτρησης των συντελουμένων προόδων στην προσπάθειά τους για αειφόρο τοπική ανάπτυξη.

Η ομάδα εργασίας που δημιουργήθηκε τον Ιούνιο του 1999 ασχολήθηκε με το έργο αυτό. Ευχαριστώ τα μέλη της για την προθυμία τους και για τις προστάθειες που κατέβαλαν.

Η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος μερίμνησε για το συντονισμό της εργασίας και τη διοίκηση της ομάδας. Το γαλλικό Υπουργείο Χωροταξίας και Περιβάλλοντος παρέσχε στην ομάδα την τεχνική αρωγή που ήταν απαραίτητη για τη σύνταξη της έκθεσης.

Η παρούσα δέσμη τοπικής αειφορίας πρέπει να θεωρηθεί ως πρόταση «πρώτης γενιάς». Ελπίζουμε ότι οι ευρωπαϊκές τοπικές αρχές θα μας κοινοποιήσουν τις παρατηρήσεις, τροποποιήσεις ή νέες προτάσεις τους, προκειμένου να συνεχιστεί η βελτίωση της εν λόγω διαδικασίας.

Nedialka Sougareva

Πρόεδρος της ομάδας εργασίας
Εκπρόσωπος της Γαλλίας

στην ομάδα εμπειρογνομόνων για το αστικό περιβάλλον

1. Εισαγωγή

Η πρωτοβουλία της παρακολούθησης της αειφορίας σ' ολόκληρη την Ευρώπη με τίτλο «Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες» αναπτύχθηκε επαγωγικά από ομάδα εργασίας της ομάδας εμπειρογνομόνων για το αστικό περιβάλλον ⁽¹⁾ σε στενή συνεργασία με τις τοπικές αρχές σ' ολόκληρη την Ευρώπη.

Η πρωτοβουλία έχει ως στόχο να υποστηρίξει τις τοπικές αρχές στις προσπάθειες που καταβάλλουν με στόχο την αειφορία και να παράσχει αντικειμενικές και συγκρίσιμες πληροφορίες σε ό,τι αφορά τις προόδους που έχουν επιτευχθεί στον τομέα της αειφορίας σε ολόκληρη την Ευρώπη. Βασίζεται σε κοινή δέσμη ολοκληρωμένων δεικτών, έκαστος των οποίων αντανάκλα τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων. □χει σχεδιαστεί για την αποτίμηση των συγκλινουσών ή αποκλινουσών τάσεων προς ή από την αειφορία, αποδίδοντας πρωτίστως σημασία στην κλίμακα των συντελούμενων μεταβολών με την πάροδο του χρόνου και τον εντοπισμό τάσεων και κατευθύνσεων, αντί να επικεντρώνεται σε απόλυτες μετρήσεις.

Οι τοπικές αρχές στην Ευρώπη ενθαρρύνονται να συμμετάσχουν στην παρούσα πρωτοβουλία παρακολούθησης, υιοθετώντας τους κοινούς ευρωπαϊκούς δείκτες και εντάσσοντάς τους στα ήδη υφιστάμενα δημοτικά συστήματα διαχείρισης, ενώ παράλληλα καλούνται να συμβάλουν ενεργητικά στην περαιτέρω ανάπτυξη της παρούσας δέσμης εθελουσίως συμπεφωνηθέντων δεικτών κατά την περίοδο δοκιμής που θα ακολουθήσει.

Η συμμετοχή πρέπει να βασίζεται στην αντίληψη ότι οι κοινοί ευρωπαϊκοί δείκτες νοούνται ως συμπληρωματικοί προς τους εθνικούς ή τοπικούς δείκτες και ότι η συμμετοχή στην πανευρωπαϊκή πρωτοβουλία παρακολούθησης της αειφορίας δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ενεργητική εξακολούθηση αυτών των εξίσου σημαντικών διαδικασιών ή την ανάπτυξη συνεργασιών με άλλους ενδιαφερομένους όπως οι πολίτες, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και ο επιχειρηματικός κόσμος, εξασφαλίζοντας τον επιμερισμό των ευθυνών για την παρακολούθηση και τις άλλες υπέρ της αειφορίας δράσεις.

2. Το πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής

Για να γίνει κατανοητό το πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής για την παρούσα εργασία θα πρέπει να επιχειρηθεί μια ιστορική αναδρομή αρκετών ετών από το πέμπτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον και τις συμφωνίες του Ρίο, το 1992, στον Χάρτη του Aalborg, το 1994, στην έκθεση για τα αειφόρα ευρωπαϊκά αστικά κέντρα, το 1996, και στην ανακοίνωση για την αειφόρο αστική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή □νωση (πλαίσιο δράσης), το 1998.

Η πολιτική της Ευρωπαϊκής □νωσης υπέρ της αειφορίας καθιερώθηκε για πρώτη φορά το 1992 με το πέμπτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον. Εν συνεχεία η πρωτοβουλία αυτή ενισχύθηκε περαιτέρω, και για τελευταία μάλιστα φορά με τη συνθήκη του □μστερνταμ, με αποτέλεσμα να καταστεί η επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης ρητός στόχος της Ευρωπαϊκής □νωσης.

Στην *πλανητική σύνοδο κορυφής* του 1992 στο Ρίο, μόλις λίγους μήνες μετά την έγκριση του πέμπτου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα κράτη μέλη υπέγραψαν το πρωτόκολλο της Agenda 21. Το κεφάλαιο 28 της Agenda 21 ορίζει ότι, από το 1996, οι περισσότερες τοπικές αρχές κάθε χώρας θα πρέπει να έχουν εγκαινιάσει δημόσιο διάλογο και να έχουν επιτύχει συναίνεση για το κείμενο μιας τοπικής Agenda 21 στις κοινότητές τους. Εν προκειμένω η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεσμεύθηκε να προαγάγει την τοπική Agenda 21 ως αναπόσπαστο τμήμα των δεσμεύσεων του Ρίο.

Προϋπόθεση για την επίτευξη της αειφορίας είναι να μετρούνται οι επιπτώσεις των αστικών δραστηριοτήτων και να παρακολουθείται η πρόοδος της τοπικής Agenda 21, που συνιστά, αυτή καθαυτή, σημαντικό τμήμα των

⁽¹⁾ Η ομάδα εμπειρογνομόνων για το αστικό περιβάλλον συγκροτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1991 προκειμένου να εξετάσει με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να ενσωματωθούν οι περιβαλλοντικοί στόχοι μελλοντικά στις πόλεις και τις στρατηγικές χωροταξικού προγραμματισμού, καθώς και να συμβουλευτεί την Επιτροπή σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να αναπτυχθεί στο πλαίσιο της κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον η πτυχή του αστικού περιβάλλοντος. Το 1993 η ομάδα εμπειρογνομόνων ξεκίνησε το έργο για τα αειφόρα αστικά κέντρα από κοινού με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η ομάδα εμπειρογνομόνων άρχισε εκ νέου τις εργασίες της το 1999, μετά από την έγκριση της ανακοίνωσης με τίτλο *Αειφόρος αστική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή □νωση: πλαίσιο δράσης* [COM(1998) 605] προκειμένου να παράσχει εξειδικευμένες συμβουλές και αρωγή για την ανάπτυξη ευρωπαϊκού επιπέδου πολιτικής και μέσων στους τομείς των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την ανακοίνωση αυτή. Η σύνθεση της ομάδας έχει πλέον περιορισθεί, ενώ παράλληλα η ακολουθούμενη μέθοδος εργασίας προσανατολίζεται προς τη χρήση ολιγαριθμών ομάδων εργασίας για συγκεκριμένα θέματα.

προσπαθειών που έπρεπε να καταβληθούν μετά το Ρίο. Ο *Χάρτης του Aalborg* (1994) αντανάκλα τις ανάγκες αυτές, υποχρεώνοντας τις συμβαλλόμενες τοπικές αρχές να καταρτίσουν προγράμματα τοπικής δράσης με στόχο την αειφορία και να οργανώσουν συστήματα και διαδικασίες για την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με την επιτελούμενη προς την κατεύθυνση αυτή πρόοδο. Ο Χάρτης του Aalborg τονίζει την ανάγκη να χρησιμοποιηθούν δείκτες για την «αειφορία των αστικών συστημάτων» σχετικά με τη χάραξη πολιτικής και τις προσπάθειες ελέγχου, ενώ το πρόγραμμα δράσης της Λισσαβόνας (1996) αναφέρεται στη χρήση των δεικτών της αειφορίας για την περιγραφή της εκάστοτε κρατούσας κατάστασης και την αξιολόγηση των εξελίξεων.

Η *έκθεση για τα αειφόρα αστικά κέντρα* (1996) προάγει τη χρήση των δεικτών για την εκτίμηση της επιτελούμενης προόδου στον τομέα της αειφορίας, τονίζοντας την ανάγκη να επικεντρωθούν οι προσπάθειες όχι μόνο στους δείκτες φυσικής αειφορίας αλλά και στις εργασίες για την ανάπτυξη δεικτών για τις αειφόρες εναλλακτικές δυνατότητες διαβίωσης, προκειμένου να καταστεί δυνατή η συμφιλίωση της φυσικής αειφορίας με την κοινωνική ευμάρεια.

Με την ανακοίνωση για την *αειφόρο αστική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: πλαίσιο δράσης* [COM(1998) 605], η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τόνισε τη σημασία της ορθής αξιολόγησης των υφιστάμενων και των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων προκειμένου να υποστηριχθεί η αειφορία σε τοπικό επίπεδο, αναφερόμενη παράλληλα στην ανάγκη να διερευνηθούν οι μεθοδολογικές δυνατότητες παρακολούθησης των προόδων σε επίπεδο τοπικής Agenda 21. Επιπλέον, η ανακοίνωση καθόριζε ως συνολικό στόχο πολιτικής τη μείωση του οικολογικού ίχνους των αστικών δραστηριοτήτων, καθιστώντας απαραίτητη την εξεύρεση τρόπων μέτρησης του ίχνους αυτού και συνδέοντας τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων με τις διαδικασίες της τοπικής Agenda 21.

Παράλληλα προς τις ως άνω εξελίξεις της ευρωπαϊκής πολιτικής, είχαν διατυπωθεί εκκλήσεις σε τοπικό επίπεδο για «τυποποιημένους» δείκτες που να επιτρέπουν, σε κάποιον βαθμό, τη σύγκριση μεταξύ πόλεων και κωμοπόλεων, συμπληρωματικά προς τους «ειδικούς» δείκτες που συνδέονται με τοπικούς προβληματισμούς και στόχους και, κατά συνέπεια, ποικίλλουν κατά τόπους. Επιπλέον, η Παγκόσμια Ομοσπονδία Ενωμένων Πόλεων διατύπωσε πρόσφατα έκκληση για «κάθετες συνεργασίες» μεταξύ τοπικών αρχών και φορέων, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατά τη χρήση δεικτών.

3. Σκοποί και στόχοι

Το κείμενο «Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες» είναι πρωτοβουλία παρακολούθησης που αποσκοπεί στην ικανοποίηση των ως άνω αναγκών. Η πρωτοβουλία αυτή *εδραιώνει την ήδη κτηθείσα εμπειρία και προσθέτει σε αυτήν*, βασιζόμενη στα αποτελέσματα άλλων σχετικών έργων και επιτρέποντας τη μετατόπιση προς νέες, πιο ολοκληρωμένες, πρακτικές παρακολούθησης.

Η πρωτοβουλία παρακολούθησης της αειφορίας αποσκοπεί στην *υποστήριξη των τοπικών αρχών* στις προσπάθειες που καταβάλλουν υπέρ της αειφορίας, καθώς και στην *παροχή αντικειμενικών και συγκρίσιμων πληροφοριών* σχετικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στον τομέα της αειφορίας σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Η παρούσα πρωτοβουλία παρακολούθησης της αειφορίας προσφέρει στις τοπικές αρχές ένα πρακτικό μέσο με το οποίο δύνανται να παρακολουθούν την πρόοδό της, προκειμένου να καταστεί δυνατή η περαιτέρω ανάπτυξη τοπικών διαδικασιών και πρωτοβουλιών για την προαγωγή της. Παράλληλα, η πρωτοβουλία αυτή εξασφαλίζει την καλύτερη κατανόηση των επιδόσεων μιας τοπικής κοινότητας συγκριτικά προς άλλες, επιτρέποντας τοιούτοτρόπως τον εντοπισμό των ισχυρών και αδυνάτων σημείων της και καθιστώντας δυνατή την έξωθεν μεταφορά πείρας.

Η παρούσα πρωτοβουλία παρακολούθησης της αειφορίας θα βελτιώσει επίσης ορισμένες πανευρωπαϊκές δραστηριότητες και μέσα που χρησιμοποιούνται όλο και συχνότερα για την υποστήριξη και την ενθάρρυνση των προσπαθειών που καταβάλλονται σε τοπικό επίπεδο. Η πρωτοβουλία αυτή αναμένεται να χρησιμεύσει ως μέσο αξιολόγησης ορισμένων εγχειρημάτων όπως του προγράμματος για την απονομή επάθλων αειφορίας στα ευρωπαϊκά αστικά κέντρα και του διαδόχου προγράμματος καθώς και της τράπεζας δεδομένων για τη χρηστή πρακτική στον τομέα της αστικής διαχείρισης και αειφορίας, επιτρέποντας τη διαμόρφωση αντικειμενικότερης αντίληψης σε ό,τι αφορά τη χρηστή πρακτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αναμένεται ότι, χάρη στη συγκρισιμότητα των πληροφοριών, θα καταστεί μετρήσιμη η πρόοδος και δυνατός ο εντοπισμός τάσεων, με αποτέλεσμα οι τοπικές αρχές να αποκομίζουν μεγαλύτερα οφέλη από τις ως άνω δραστηριότητες και τα αντίστοιχα μέσα.

4. Αρχές και υποθέσεις εργασίας

Η ανάπτυξη της παρούσας πρωτοβουλίας παρακολούθησης βασίστηκε σε σειρά αρχών και υποθέσεων εργασίας, αντιμετωπίζοντας θέματα όπως η σημασία των δεικτών της τοπικής αιφορίας, οι δυνατότητες βελτίωσης των πρακτικών παρακολούθησης της αιφορίας και η επιδίωξη της συγκρισιμότητας.

Η παρούσα εργασία βασίζεται στην άποψη ότι ως αιφόρος δεν νοείται απλώς και μόνο η πόλη με καθαρό περιβάλλον. Κατά συνέπεια, οι δείκτες για την τοπική αιφορία πρέπει να υπερβαίνουν τους παραδοσιακούς περιβαλλοντικούς δείκτες. Επιβάλλεται επίσης να υπερβαίνουν την τομεακή προσέγγιση, στο πλαίσιο της οποίας ως δείκτες «αιφορίας» νοούνται οι δείκτες που ασχολούνται με τα επιμέρους θέματα του περιβάλλοντος, της οικονομίας και των κοινωνικών θεμάτων, δίχως να αντανakλούν τη μεταξύ τους σύνδεση. Ως εκ τούτου, προκειμένου να επιτευχθεί ουσιαστική πρόοδος προς νέες πρακτικές για την αρτιότερη παρακολούθηση της αιφορίας, θεωρήθηκε αναγκαίο να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα του καθορισμού δεικτών αποκλειστικά για την τοπική αιφορία, π.χ. *ολοκληρωμένων δεικτών* που να αντανakλούν την αλληλεπίδραση μεταξύ περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων.

Δεδομένου ότι οι προσπάθειες αυτές έχουν ως στόχο τη θέσπιση νέων και αρτιότερων πρακτικών παρακολούθησης, θεωρήθηκε επίσης αυτονόητο ότι ο ορισμός των ως άνω δεικτών θα πρέπει να βασίζεται στην πλέον προηγμένη τεχνογνωσία και ότι, ως εκ τούτου, ενδέχεται να συνεπάγεται νέες ανάγκες συλλογής δεδομένων. Ο χαρακτηρισμός των αναγκών συλλογής νέων δεδομένων θεωρήθηκε, κατά συνέπεια, απαραίτητο στάδιο της διαδικασίας βελτίωσης των τρεχουσών πρακτικών και όχι περιορισμός για την εισαγωγή νέων ολοκληρωμένων δεικτών.

Θεωρείται ότι οι συγκρίσεις βασίζονται καταρχάς σε σχετικές μετρήσεις, ήγουν ότι εστιάζονται στις αλλαγές που παρατηρούνται κατά την πάροδο του χρόνου και στον εντοπισμό τάσεων και κατευθύνσεων, αντί να επιδιώκονται απόλυτες μετρήσεις. Ως εκ τούτου, επιδιώκεται η σύγκριση της «συντελεσθείσας προόδου» αντί να επιχειρείται σύγκριση μεταξύ «κρατουςών καταστάσεων». Η υπόθεση εργασίας εν προκειμένω είναι ότι έκαστη τοπική αρχή μπορεί να επιδιώξει την αιφορία, ανεξαρτήτως του σημείου αφετηρίας και, κατά κάποιο τρόπο, της εν συνεχεία διανυόμενης απόστασης. Εκείνο το οποίο έχει σημασία είναι η ανάληψη των ενδεδειγμένων δράσεων ώστε η τοπική κοινότητα να κινηθεί προς τη σωστή κατεύθυνση. Η παρούσα πρωτοβουλία αποσκοπεί στη μέτρηση της προσέγγισης της αιφορίας.

5. Διαδικασία και μεθοδολογία

Μία από τις ομάδες εργασίας της ομάδας εμπειρογνομώνων για το αστικό περιβάλλον ήταν υπεύθυνη για την ανάπτυξη της πρωτοβουλίας παρακολούθησης. Τα καθήκοντα της συγκεκριμένης ομάδας εργασίας περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων:

- την ανάλυση των αστικών δεικτών και των μεθόδων για το οικολογικό ίχνος που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο άλλων έργων,
- την αξιολόγηση της καταλληλότητάς τους για ένα πανευρωπαϊκό πρόγραμμα καθώς και τη σχετικότητά τους προς την τοπική αιφορία,
- τη διατύπωση προτάσεων σχετικά με τον προσδιορισμό της τοπικής αιφορίας μέσω κοινής δέσμης δεικτών συνδεδεμένων προς το οικολογικό ίχνος.

Στο έργο συμμετείχε ενεργά η ομάδα τοπικών αρχών, που συγκροτήθηκε προκειμένου να εξασφαλισθεί η κατά το δυνατόν μεγαλύτερη και ενεργός συμμετοχή των τοπικών αρχών κατά τον καθορισμό και την έγκριση των αντίστοιχων δεικτών. Τα καθήκοντα της ομάδας των τοπικών αρχών περιελάμβαναν την υποστήριξη και τη συμβολή στο έργο της ομάδας εργασίας, ιδίως με:

- την παροχή υλικού στην ομάδα εργασίας σχετικά με τις πρακτικές εμπειρίες για την έκθεση περί της τεχνογνωσίας αιχμής, και
- τις λειτουργίες της ομάδας ως διαλογικού εταίρου, φορέα δοκιμών και επικύρωσης των προτάσεων της ομάδας εργασίας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος διευκόλυναν το έργο.

Η ομάδα εργασίας άρχισε να λειτουργεί την άνοιξη του 1999 και συνεδρίασε έξι φορές. Καθήκον της ήταν καταρχήν ο καθορισμός κριτηρίων για την επιλογή ολοκληρωμένων δεικτών. Προς τούτο αναπτύχθηκαν γενικά κριτήρια και κριτήρια αιεφορίας, καταλήγοντας στη διαμόρφωση κοινής μεθοδολογίας για την επιλογή και την ανάπτυξη των δεικτών. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, η ομάδα εργασίας διεκπεραίωσε το προπαρασκευαστικό έργο της, αναλύοντας τις ήδη υφιστάμενες πρωτοβουλίες για τους δείκτες και τα έργα βάσει της συμπεφωνημένης μεθοδολογίας. Ο στόχος συνίστατο στο να ληφθεί υπόψη και να αξιοποιηθεί δεόντως η κτηθείσα πείρα σε τοπικό επίπεδο, προσδιορίζοντας τους ήδη καθιερωμένους ολοκληρωμένους δείκτες και συμπληρώνοντάς τους με τροποποιημένες μορφές ήδη υφιστάμενων δεικτών ή με εντελώς νέους δείκτες, εφόσον αυτό ήταν απαραίτητο.

Βάσει της ως άνω αναλυτικής προσέγγισης, η ομάδα εργασίας κατέληξε σε μια «πρώτη πρόταση κοινής δέσμης δεικτών για την τοπική αιεφορία». Ο κατάλογος αυτός, στον οποίο συμπεριελήφθησαν 18 δείκτες, αποτέλεσε αντικείμενο διαβουλεύσεων επί τρεις εβδομάδες με την ομάδα των τοπικών αρχών, τον Σεπτέμβριο του 1999. Συνολικά ελήφθησαν 15 απαντήσεις από τις 23 τοπικές αρχές που ήταν μέλη της ομάδας των τοπικών αρχών. Οι απαντήσεις υπήρξαν στη συντριπτική τους πλειοψηφία θετικές, υποστηρίζοντας σαφώς το έργο. Τα λεπτομερή σχόλια που ελήφθησαν ήταν εποικοδομητικά και συνέβαλαν στη μετάβαση στο επόμενο στάδιο της διαδικασίας.

Μετά την πρώτη διαβούλευση, η ομάδα εργασίας αναθέωρησε τον κατάλογο των δεικτών, διαβιβάζοντας στην ομάδα των τοπικών αρχών «δεύτερη πρόταση» για 20 δείκτες. Η πρόταση αυτή αποτέλεσε αντικείμενο δημόσιου διαλόγου επί πέντε εβδομάδες και έως τα μέσα Νοεμβρίου 1999. Συνολικά ελήφθησαν 41 απαντήσεις κατά την περίοδο αυτή, 32 εκ των οποίων υποβλήθηκαν από τις δημόσιες αρχές που εκπροσωπούσαν 11 ευρωπαϊκές χώρες (10 κράτη μέλη). Και οι απαντήσεις αυτές υπήρξαν ιδιαίτερα θετικές και χρήσιμες για την ομάδα εργασίας, επιτρέποντας την ολοκλήρωση του καταλόγου των δεικτών και την κατάρτιση των δελτίων λεπτομερούς μεθοδολογίας που ήταν απαραίτητα προκειμένου να εξασφαλισθεί η συγκρισιμότητα κατά τη συλλογή και παρακολούθηση των δεδομένων.

Η πρωτοβουλία παρακολούθησης «Η ανατομία της τοπικής αιεφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες» ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 1999 προκειμένου να εγκαινιαστεί και να υιοθετηθεί εθελουσίως εκ μέρους των τοπικών αρχών της Ευρώπης κατά την τρίτη ευρωπαϊκή διάσκεψη για τα αιεφόρα αστικά κέντρα, στο Αννόβερο, τον Φεβρουάριο του 2000.

Αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με την πρωτοβουλία, συμπεριλαμβανομένων των πρακτικών των συνεδριάσεων και των εγγράφων εργασίας, διατέθηκαν στο κοινό κατά τη διάρκεια των εργασιών, στην κάτωθι ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.sustainable-cities.org/indicators/>

Για περαιτέρω πληροφορίες και τεκμηρίωση συμβουλευθείτε τον ως άνω ιστοτόπο.

6. Τα επόμενα στάδια

Η πρωτοβουλία αυτή δεν αποτελεί μεμονωμένο εγχείρημα, αντιθέτως πρόκειται για την αρχή *μακροπρόθεσμης διαδικασίας* με στόχο τη σταδιακή βελτίωση της παρακολούθησης της συντελούμενης προόδου προς την αιεφορία και τη διαμόρφωση αντικειμενικών και συγκρίσιμων πληροφοριών σχετικά με την αιεφορία σε τοπικό επίπεδο ανά την Ευρώπη. Με την πάροδο του χρόνου και αξιοποιώντας την πρακτική πείρα από τη χρήση αυτής της «πρώτης γενιάς» κοινών ευρωπαϊκών δεικτών για την αιεφορία σε τοπικό επίπεδο, οι δείκτες θα αναπτυχθούν περαιτέρω βάσει μιας ακόμη πιο προηγμένης κοινής μεθοδολογίας, οδηγώντας στη διαμόρφωση ενός καλύτερα εξισορροπημένου και πληρέστερου μέσου παρακολούθησης. Η δοκιμαστική περίοδος θα εγκαινιασθεί αμέσως μετά την επίσημη έναρξη της πρωτοβουλίας παρακολούθησης. Οι τοπικές αρχές που υιοθετούν τους κοινούς ευρωπαϊκούς δείκτες θα συμμετάσχουν στην περίοδο δοκιμής και θα συμβάλουν στη διαδικασία περαιτέρω επεξεργασίας του νέου αυτού μέσου παρακολούθησης.

Το νέο μέσο παρακολούθησης θα συμβάλει στη λήψη αποφάσεων σε τοπικό επίπεδο και εν γένει στην τοπική διοίκηση, αποκαλύπτοντας τη συμβολή των αστικών περιοχών στην αιεφορία ανά την Ευρώπη. Θα αποτελέσει ένα νέο βήμα για την καλύτερη ολοκλήρωση των πρακτικών διαχείρισης και παρακολούθησης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Πρώτη γενιά των ευρωπαϊκών κοινών δεικτών

Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες

A	Βασικοί δείκτες (υποχρεωτικού χαρακτήρα)	Αρχή αριθ. (βλέπε κατωτέρω)					
Αριθ.	Δείκτης	1	2	3	4	5	6
1	Ικανοποίηση των πολιτών από την τοπική κοινότητα Γενική ικανοποίηση των πολιτών από διάφορα χαρακτηριστικά του δήμου ή της κοινότητας	✓	✓		✓	✓	✓
2	Τοπική συμβολή στην παγκόσμια κλιματική μεταβολή Εκπομπές CO ₂ (πιο μακροπρόθεσμα, και μετά από τη θέσπιση απλοποιημένης μεθοδολογίας, ο δείκτης αυτός θα εστιασθεί στο οικολογικό ίχνος)	✓		✓	✓	✓	
3	Τοπική κινητικότητα και μεταφορά επιβατών Ημερήσιες αποστάσεις μεταφοράς επιβατών και τρόποι μεταφοράς	✓		✓	✓	✓	✓
4	Τοπικές πράσινες εκτάσεις στη διάθεση του κοινού και τοπικές υπηρεσίες Πρόσβαση των πολιτών στις παρακείμενες πράσινες δημόσιες εκτάσεις και βασικές υπηρεσίες	✓		✓		✓	✓
5	Ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, τοπικά Αριθμός ημερών καλού και υγιεινού αέρα	✓				✓	✓

B	Πρόσθετοι δείκτες (προαιρετικοί)	Αρχή αριθ. (βλέπε κατωτέρω)					
Αριθ.	Δείκτης	1	2	3	4	5	6
6	Κίνηση παιδιών προς και από το σχολείο Τρόποι μεταφοράς που χρησιμοποιούνται από τα παιδιά για να καλύψουν την απόσταση μεταξύ οικίας και σχολείου	✓		✓	✓	✓	
7	Αειφόρος διαχείριση εκ μέρους των τοπικών αρχών και επιχειρήσεων Ποσοστό των δημόσιων και ιδιωτικών οργανισμών που έχουν υιοθετήσει και χρησιμοποιούν διαδικασίες διαχείρισης φιλικές για το περιβάλλον και την κοινωνία			✓	✓	✓	
8	Ηχητικές οχλήσεις Αειφόρος ανάπτυξη, αποκατάσταση και προστασία εκτάσεων και τόπων στο δήμο ή στην κοινότητα	✓				✓	✓
9	Προϊόντα που προάγουν την αειφορία Αειφόρος ανάπτυξη, αποκατάσταση και προστασία εκτάσεων και τόπων στο δήμο ή στην κοινότητα	✓		✓		✓	✓
10	Προϊόντα που προάγουν την αειφορία Ποσοστό των προϊόντων που φέρουν οικολογικό σήμα ή είναι οργανικής προέλευσης, επί του συνόλου της κατανάλωσης	✓		✓	✓	✓	

Προβληματισμοί σχετικά με την αειφορία που αποτελούν τη βάση της επιλογής των δεικτών (απόσπασμα από τον «Κατάλογο αναδρομικού ελέγχου»):

1. Ισότητα και κοινωνική συμμετοχή (πρόσβαση για όλους σε επαρκείς και προσίτες βασικές υπηρεσίες, π.χ. εκπαίδευση, απασχόληση, ενέργεια, υγεία, στέγαση, επιμόρφωση, μεταφορές)
2. Τοπική διακυβέρνηση/αποκέντρωση/δημοκρατία (συμμετοχή όλων των συνιστωσών της τοπικής κοινότητας στις διαδικασίες τοπικού προγραμματισμού και λήψης αποφάσεων)
3. Τοπική/συνολική σχέση (τοπική αντιμετώπιση τοπικών αναγκών, από την παραγωγή έως την κατανάλωση και τη διάθεση, ικανοποίηση αναγκών που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν τοπικά με έναν πιο αειφόρο τρόπο)
4. Τοπική οικονομία (εναρμόνιση τοπικών δεξιοτήτων και αναγκών προς τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας και τις λοιπές δυνατότητες, κατά τρόπο που να ελαχιστοποιούνται οι απειλές κατά των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος)
5. Προστασία του περιβάλλοντος (υιοθέτηση οικοσυστηματικής προσέγγισης, ελαχιστοποίηση της χρήσης των φυσικών πόρων και των πόρων γης, δημιουργία αποβλήτων και εκπομπή ρύπων, βελτίωση της βιοποικιλότητας)
6. Πολιτιστική κληρονομιά/ποιότητα δομημένου περιβάλλοντος (προστασία, διατήρηση και αποκατάσταση ιστορικών, πολιτιστικών και αρχιτεκτονικών αξιών, συμπεριλαμβανομένων των κτιρίων, των μνημείων, των εκδηλώσεων· βελτίωση και διαφύλαξη της ελκυστικότητας και της λειτουργικότητας χώρων και κτιρίων)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: Συμφωνία για την υιοθέτηση του κειμένου «Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες»

Ο *Χάρτης του Aalborg* (1994) συνιστά πολιτική δέσμευση για την επίτευξη της αειφορίας και καλεί τις συμβαλλόμενες τοπικές αρχές να οργανώσουν συστήματα και διαδικασίες για την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις προόδους που συντελούνται στον τομέα της αειφορίας. Το *πρόγραμμα δράσης της Λισσαβόνας* (1996) αποτελεί συνέχεια των ως άνω δεσμεύσεων για ανάληψη δράσης και προάγει τη χρήση δεικτών αειφορίας για την επίτευξη των στόχων αυτών. Η ανακοίνωση *Αειφόρος αστική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή* *νωση: πλαίσιο δράσης* εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1998 και τονίζει τη σημασία της χρήσης συγκριτικών δεικτών για την αξιολόγηση των αστικών επιδόσεων και την ανάγκη της διερεύνησης των μεθόδων που επιτρέπουν την παρακολούθηση των σχετικών προόδων.

Το κείμενο «Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες» αναπτύχθηκε χρησιμοποιώντας μια επαγωγική προσέγγιση εκ μέρους της ομάδας εργασίας της ομάδας εμπειρογνομώνων για το αστικό περιβάλλον και μετά από στενές διαβουλεύσεις με τοπικές αρχές. Το κείμενο αυτό αποσκοπεί στην ικανοποίηση των ως άνω αναγκών. Στόχος του είναι να υποστηρίξει τις τοπικές αρχές στις προσπάθειες που καταβάλλουν για την επίτευξη της αειφορίας και εν συνεχεία να παράσχει αντικειμενικές και συγκρίσιμες πληροφορίες όσον αφορά τις συντελούμενες προόδους προς την αειφορία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται σε κοινή δέσμη ολοκληρωμένων δεικτών, που αντανακλούν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων. Αποσκοπεί στη μέτρηση των κινήσεων απομάκρυνσης από και προσέγγισης της αειφορίας, επικεντρωμένο στην έκταση των συντελούμενων αλλαγών με την πάροδο του χρόνου και τον εντοπισμό τάσεων και κατευθύνσεων, και όχι σε απόλυτες μετρήσεις.

Βάσει των ανωτέρω και εξ ονόματος της οικείας τοπικής αρχής διά της παρούσης εγκρίνω το κείμενο «Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες», ως μία πανευρωπαϊκή πρωτοβουλία παρακολούθησης της αειφορίας που προσφέρει έργο σε τοπικό επίπεδο, σε επίπεδο ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων, καθώς επίσης και σε επίπεδο κοινής γνώμης. Θα καταβάλω, στο μέτρο του δυνατού, κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου οι κοινοί ευρωπαϊκοί δείκτες να ενταχθούν στο ήδη υφιστάμενο δημοτικό κοινοτικό σύστημα διαχείρισης και να χρησιμοποιηθούν ως τμήμα μελλοντοστραφούς καθοδηγητικού οργάνου. Δεσμεύω την οικεία τοπική αρχή στα ακόλουθα:

- να χρησιμοποιεί τους ως άνω κοινούς ευρωπαϊκούς δείκτες για την παρακολούθηση της προόδου της αειφορίας και για την ανάπτυξη τοπικών διαδικασιών και πρωτοβουλιών με στόχο την προαγωγή της αειφορίας·
- να υποβάλλει εκθέσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπό την προϋπόθεση ότι τα αποτελέσματα θα χρησιμοποιηθούν κατά τρόπο συνετό για να προβληθούν τα επιτεύγματα και να αναπτυχθεί η κοινοτική πολιτική και τα αντίστοιχα μέσα·
- να λάβει μέρος ενεργά στο δοκιμαστικό στάδιο και τις αντίστοιχες διαδικασίες που θα αρχίσουν μετά την έγκριση, με στόχο την ανάπτυξη και τη διαμόρφωση αυτού του νέου μέσου παρακολούθησης βάσει της πρακτικής πείρας που θα αποκτηθεί κατά τη χρήση της πρώτης γενιάς των κοινών ευρωπαϊκών δεικτών.

Αντιλαμβάνομαι ότι οι εν λόγω κοινοί ευρωπαϊκοί δείκτες είναι συμπληρωματικοί προς τους τυχόν δείκτες που διαμορφώθηκαν ήδη σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο καθώς και ότι η συμμετοχή μας στη συγκεκριμένη πανευρωπαϊκή πρωτοβουλία για την παρακολούθηση της αειφορίας δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ενεργό συνέχιση αυτών των άλλων, εξίσου σημαντικών διαδικασιών. Αντιλαμβάνομαι επίσης τη σημασία της συνεργασίας με τους άλλους ενδιαφερόμενους, όπως είναι οι πολίτες, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και ο επιχειρηματικός κόσμος, για τον επιμερισμό των αρμοδιοτήτων παρακολούθησης και των άλλων δράσεων που συμβάλλουν στην πραγμάτωση της αειφορίας.

Συνήφθη κατά την τρίτη ευρωπαϊκή διάσκεψη για τα αειφόρα αστικά κέντρα στο Αννόβερο της Γερμανίας, 9-12 Φεβρουαρίου 2000.

Υπεγράφη,

Υπογραφή

Ημερομηνία _____

(συνέχεια στην επόμενη σελίδα)

νομα:

Θέση:

Τοπική αρχή:

Χώρα:

Υπεύθυνος για τις επαφές (τεχνικός υπάλληλος):

Τηλ./φαξ:

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο:

Παρακαλείσθε να επιστρέψετε το παρόν δελτίο στη διεύθυνση:

Susann Pauli

European Commission, Directorate General Environment

Rue de la Loi 200, B-1049 Brussels

ή φαξ (32-2) 296 95 54

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ Μέλη της ομάδας εργασίας

Nédialka Sougareva, πρόεδρος της ομάδας
Ministère de l'aménagement du territoire et de
l'environnement

Susann Pauli
Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση,
Περιβάλλοντος (μονάδα Δ.3)

Mireille Grubert
Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση,
Περιφερειακής Πολιτικής (μονάδα Α.1)

Ivone Pereira Martins
Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος

Maria Berrini
Ambiente Italia

Martin Fodor
Local Government Association, UK

Salvador Rueda
Generalitat de Catalunya, Dept. De Medi
Ambiente

Jon Möller
Stad, Stockholm, Miljöförvaltningen

Theo Breumelhof
Gemeente Den Haag, Stadsadministratie
Service

Dr Hans-Wolf Zirkwitz
Stadt Heidelberg, Amt für Umweltschutz und
Gesundheitsförderung

Michele Ferrari
Comune di Ferrara, Sezione Ambiente

Françoise Onclincx
Institut bruxellois pour la gestion de
l'environnement

Anthony Van de Ven
Eurocities

Christine Moissinac, Τεχνική υποστήριξη
Alphaville

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η ανατομία της τοπικής αειφορίας — Ευρωπαϊκοί κοινοί δείκτες

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

2000 — 11 σ. — 21 x 29,7 cm

ISBN 92-828-9417-7

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV Τοπικές αρχές και οργανισμοί σχετικοί προς τις τοπικές αρχές που συνέβαλαν στην παρούσα εργασία

Τοπικές αρχές

Birmingham (City), UK
Bristol (City), UK
Burgos (Ayuntamiento), E
Cassà de la Selva (Ajuntament), E
Catania (Comune), I
København (By), DK
Den Haag (Stad), NL
Faro (Câmara Municipal), P
Ferrara (Comune), I
Gdańsk (Municipality), PL
Heidelberg (Stadt), D
Helsingborg (Stad), S
Helsinki (Kaupunki), FIN
Hämeenlinna (Kaupunki), FIN
Leicester (City), UK
Leipzig (Stadt), D
Lisboa (Câmara Municipal), P
Lyon (Communauté urbaine), F
Malmö (Stad), S
Malvern Hills (District), UK
Modena (Provincia), I
Molfetta (Città), I
München, D
Oslo (City), NO
Parma (Comune), I
Sabadell (Ajuntament), E
Southampton (City), UK
Southwark (London Borough), UK
Stockholm (Stad), S
Torino (Provincia), I
Torino (Città), I
Vitoria-Gasteiz (Ayuntamiento), E
Wrexham (Borough), UK
Århus (Kommune), DK

□ Άλλοι οργανισμοί που βασίζονται σε τοπικές αρχές

Agenzia Sviluppo Nord Milano SpA
Kommunernes Landsforening, DK
XARXA network, E
Øresund region – Øresundskommittén
DK και S

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε: Susann Pauli,
Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος, Rue de la Loi 200
B-1049 Bruxelles, τηλ. (32-2) 296 78 86, φαξ (32-2) 296 95 54,
e-mail: Susann.Pauli@cec.eu.int

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
L-2985 Luxembourg

I SBN 92-828-9417-7

9 789282 894170